

БАРАНОВ Гліб Олегович,
курсант 123 навчальної групи
курсу №4 факультету забезпечення
державної безпеки, Київський
інститут Національної гвардії
України (м. Київ, Україна),
ЛИСИЧКИНА Ольга Олексіївна,
кандидат філологічних наук,
доцент,
професор кафедри філології та
військового перекладу, Київський
інститут Національної гвардії
України (м. Київ, Україна)

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СТАТУТІВ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК США

Співпраця України з НАТО після 2014 року, а особливо після початку повномасштабної російської агресії у 2022 році, поставила перед військовими перекладачами нові виклики. Серед них чільне місце посідає переклад американських польових статутів (Field Manuals) та доктринальних публікацій (Army Doctrine Publications). Ці документи стали основою для перепідготовки українських офіцерів на початку воєнних дій в Україні та впровадження стандартів НАТО у Збройних Силах України.

Метою нашої роботи є систематизація термінологічних проблем у перекладі двох ключових документів: FM 3-0 "Operations" [1] у редакції 2025 року та ADP 6-0 "Mission Command" [2] від 2019 року. Методом суцільної вибірки було виокремлено 100 термінологічних одиниць, які викликають найбільші труднощі при перекладі українською.

Найсерйознішою перешкодою у перекладі виявилася організаційна термінологія. Американська армія має структуру, яка сформувалася історично і суттєво відрізняється від пострадянської моделі, що тривалий час функціонувала в Україні. Показовим є термін "*brigade combat team*" (ВСТ). У FM 3-0 читаємо: "*Brigade combat teams are the Army's primary combined arms, close-combat force*". Американська ВСТ – це не просто бригада у нашому розумінні. Це автономне з'єднання, яке включає піхотні або танкові батальйони, артилерійський дивізіон, підрозділи розвідки, зв'язку, інженерні та логістичні підрозділи. Українська бригада має іншу структуру та призначення. Прямий переклад «бригадна бойова команда» звучить незвично і не прижився у професійному середовищі. Деякі перекладачі використовують кальку «бригадна тактична група» (БТГр), хоча цей термін історично асоціюється з російською практикою. Інші варіанти – описовий переклад «бригада загальновійськового бою», «бойова бригада модульного типу», що передають суть, але є занадто громіздким для регулярного використання у

тексті.

Американська система посад створює чимало головоломок для перекладача. Розглянемо кілька прикладів з ADP 6-0. "*Chief of staff*" на рівні бригади та вище традиційно перекладається як «начальник штабу» – це усталено і не викликає питань. Але "*executive officer*" у батальйоні та роті – зовсім інша справа. Дослівний переклад «виконавчий офіцер» нічого не пояснює українському військовому. Фактично це перший заступник командира, відповідальний за внутрішнє управління підрозділом. У різних перекладах зустрічаються варіанти «заступник командира», «старший офіцер», «офіцер управління». Варіант «заступник командира з управління», на нашу думку, точніше відображає функції посади.

Тактичні терміни виявилися більш передбачуваними у перекладі, оскільки багато з них вже мають усталені відповідники завдяки попередній співпраці з НАТО. Проте є нюанси, які варто розглянути детальніше. У FM 3-0 постійно зустрічається термін "*fires*" (наприклад: "*Commanders use fires, information operations, and maneuver to shape the deep area*"). Дослівний переклад «вогонь» є грубою помилкою. "*Fires*" у доктринальному контексті означає скоординоване застосування всіх вогневих засобів – артилерії, авіації, ракетних систем, навіть електронної війни для ураження противника. Український термін «вогневе ураження» точно передає концепт і давно використовується у вітчизняній військовій літературі.

Найважчою категорією постають доктринальні концепти – терміни, які позначають не просто об'єкти чи дії, а цілі філософії ведення війни. Центральний приклад – "*mission command*", яке поставала предметом широкого обговорення у колах перекладачів [3]. ADP 6-0 визначає: "*Mission command is the Army's approach to command and control that empowers subordinate decision making and decentralized execution appropriate to the situation*". Варіанти «командування місією», «командування операцією» не пояснюють суті. "*Mission command*" – це не просто термін, це культурний концепт. Ідея полягає в тому, що командир ставить завдання (місію) і визначає бажаний результат, але не диктує детально, як саме підлеглі мають діяти. Підлеглі отримують свободу у виборі способів досягнення мети, виходячи з конкретної ситуації. Це вимагає високого рівня довіри, ініціативності та професіоналізму на всіх рівнях. Так, є інші варіанти перекладу цього терміну: «управління виконанням бойового завдання», «делеговане керівництво», останній з яких вважаємо найбільш вдалим.

Американські військові тексти насичені скороченнями. На одній сторінці FM 3-0 можна налічити десять різних аббревіатур. Міжнародно визнані скорочення зазвичай зберігаються. НАТО пишемо як *NATO*, *GPS* залишається *GPS*, *UAV* часто зберігають як *UAV* або перекладають «БПЛА» (безпілотний літальний апарат). Складніше з суто американськими скороченнями. *BSB* (*Brigade Support Battalion*) – «батальйон забезпечення бригади». У нових для українського реципієнта текстах доцільно уникати надмірної аббревіації. Якщо ж це переклад для фахівців, які постійно працюють з американськими партнерами, можна використовувати оригінальні скорочення з поясненням при першому вживанні.

Деякі терміни виходять за межі суто лінгвістичної проблеми і стосуються культурних відмінностей між армією США та українськими військовими. Концепт "warrior ethos" («воїнський етос») згадується у багатьох американських документах. Це набір цінностей, які мають визначати поведінку солдата: ніколи не здаватися, ніколи не залишати пораненого побратима, завжди виконувати місію, бути готовим до самопожертви. Термін «етос» в українській мові мало вживаний і незрозумілий пересічному читачу. У перекладі зустрічаються такі варіанти: «воїнський дух», «воїнські цінності», «кодекс воїна», «воїнська етика».

Таким чином, переклад американських військових статутів – це завдання, яке виходить за межі простої заміни слів. Це процес культурної та концептуальної адаптації, який вимагає від перекладача розуміння не лише двох мов, а й двох військових культур, двох систем мислення про війну.

Термінологічні труднощі перекладу статутів США українською мовою зумовлюють певні правила для перекладача: послідовність, тобто дотримання вживання обраного термінологічного еквіваленту впродовж усього тексту, контекстуальність та орієнтація на потенційного реципієнта, постійний пошук влучних еквівалентів, консультації з військовими експертами та прагматизм.

Досвід війни показав критичну важливість професійної мовної комунікації. Якісний переклад військової документації – це не просто технічна задача, це внесок у боєздатність армії та успішну інтеграцію України у євроатлантичний безпековий простір. Отже, подальші наукові розвідки з обраної проблематики вважаємо перспективними.

Список використаних джерел

1. Army FM 3-0 (March 2025). *Small Wars Journal*. URL: <https://smallwarsjournal.com/2025/04/13/army-fm-3-0-march-2025/> (дата звернення: 03.11.2025)
2. ADP 6-0 "Mission Command" (July 2019). *Army Doctrine Download Page*. <https://rdl.train.army.mil/catalog-ws/view/ADP6-0-Audiobook/index.html> (дата звернення: 03.11.2025)
3. Повернімося до терміну "mission command". *Andrew Liashenko Facebook Page*. 15 липня 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/16YRB22gBB/> (дата звернення: 03.11.2025)